

С.Б. Роговенко; кандидат військових наук;
доцент
Департамент військової освіти та науки
Міністерства оборони України;
М.Ф. Полторак; кандидат військових наук;
доцент
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського

ВПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДОСВІДУ ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬК (СИЛ) ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В АНТИТЕРОРИСТИЧНІЙ ОПЕРАЦІЇ

Стаття присвячена актуальній проблемі щодо необхідності впровадження в навчально-виховний процес вищих військових навчальних закладів досвіду застосування військ (сил) Збройних Сил України в антитерористичній операції на Сході держави..

Ключові слова: досвід антитерористичної операції; військові фахівці; інформаційно-довідкові матеріали; практичний досвід; джерела отримання матеріалу.

Постановка проблеми. Анексія Криму; гібридна війна проти України змусили переглянути підходи щодо організації підготовки військових фахівців вищими військовими навчальними закладами (ВВНЗ) з урахуванням досвіду антитерористичної операції (АТО). При цьому; одним із основних напрямів підготовки військових фахівців стає питання щодо приведення змісту військової освіти у відповідність до сучасних вимог та потреб Збройних Сил України.

Аналіз останніх публікацій свідчить про недостатній рівень належного наукового осмислення піднятої проблеми щодо необхідності впровадження в навчально-виховний процес ВВНЗ досвіду застосування військ (сил) Збройних Сил України в АТО. Саме тому **метою статті** є висвітлення різноманітних джерел інформації щодо досвіду застосування військових частин; підрозділів в зоні АТО; та обсягу проведеної роботи ВВНЗ по впровадженню зазначеного матеріалу в навчально-виховний процес.

Виклад основного матеріалу.

Слід визнати; що до початку анексії Криму та сьогоденної гібридної війни на Сході держави; навчальні програмами ВВНЗ не передбачали вивчення питань; пов'язаних з відбиттям можливої збройної агресії з боку Росії.

Причиною цьому; в першу чергу; була відсутність чіткого визначення противника у воєнних доктринах України; які були прийняті з 1993 по 2012 роки; на відміну від нової редакції Воєнної доктрини України; затвердженої Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015 [1]. Від використання терміну “імовірний противник” колишнє керівництво військового відомства відмовилось ще у 90-х роках ХХ століття; замінивши його нейтральним терміном “евентуальний противник”; який не міг асоціюватись з Росією. При цьому підготовка слухачів; курсантів; а також студентів; які навчались за програмами підготовки офіцерів запасу; ґрунтувалась на досвіді Другої світової війни; локальних війн і збройних конфліктів другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Більшість навчально-методичних розробок;

бойових статутів і настанов; які використовувались в навчально-виховному процесі; в основному дублювали зміст документів колишньої радянської армії; а результати наукових досліджень з оборонної тематики; не давали відповіді на питання; яким чином вести ефективну боротьбу з незаконними збройними формуваннями в умовах їх всебічної підтримки сусідньою державою.

Як наслідок; недоліки у підготовці офіцерських кадрів виявили себе вже на початку проведення АТО. Тому; зміст військової освіти потребував невідкладного корегування. Для цього потрібна була належна інформація; на підставі якої можна було б прийняти вірне рішення щодо необхідності внесення змін у підготовку військових фахівців.

З метою оперативного впровадження в навчальний процес досвіду застосування військ (сил) Збройних Сил України в АТО згідно з рішенням Міністра оборони України у перші дні загострення воєнно-політичної обстановки було організовано роботу по забезпеченню ВВНЗ відповідними інформаційно-довідковими матеріалами [2; с. 40].

Першочерговим джерелом отримання такого досвіду для ВВНЗ стали розпорядчі; директивні; методичні та інформаційні документи; які надходили від структурних підрозділів Міністерства оборони України; Генерального штабу Збройних Сил України; командувань видів Збройних Сил України та інших органів військового управління за напрямками відповідальності. Разом з тим; вивчення та використання зазначених документів у навчальному процесі без перебування науково-педагогічних працівників безпосередньо у військах (силах) не давало повного уявлення про усі аспекти підготовки і ведення бойових дій в зоні АТО.

Враховуючи зазначене; для набуття практичного досвіду на конкретних посадах в органах військового управління; бойових частинах та підрозділах в зону АТО були відряджені офіцери ВВНЗ – науково-педагогічні та наукові працівники; командири курсантських підрозділів та інженерно-технічний склад [3; с. 8]. Станом на 01.03.2016 в зоні АТО в різний час перебували понад 600 військовослужбовців з числа постійного складу ВВНЗ; що становить близько 30 % від їх загальної чисельності. Їх звіти про проведену роботу після повернення з відряджень стали важливим джерелом інформації про виконання бойових завдань по захисту Батьківщини.

Відповідно до рішень Міністра оборони України та начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України для участі у виконанні завдань в інтересах АТО були створені спеціальні групи; до складу яких залучались науково-педагогічні та наукові працівники ВВНЗ:

групи виконання службових (бойових) завдань в штабі АТО; секторів та військових частин їх підпорядкування;

спільного центру з контролю та координації припинення вогню та стабілізації лінії розмежування сторін;

групи цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України;

групи надання методичної і практичної допомоги з відновлення озброєння та військової техніки;

інспекторської групи з вивчення стану готовності до виконання завдань за призначенням підрозділів Збройних Сил України та їх всебічного забезпечення;

групи координації діяльності органів військового управління; представництв інших держав; волонтерів та спонсорів для забезпечення військових частин та підрозділів; що функціонують у зоні АТО; необхідним майном та приладами;

групи психологічного супроводу та надання психологічної допомоги в зоні АТО та за її межами (в базових таборах; батальйонних тактичних групах та місцях лікування військовослужбовців);

інформаційно-аналітичні (експертні) групи для наукової підтримки дій військ (сил) під час проведення АТО при структурних підрозділах Міністерства оборони України; Генерального штабу Збройних Сил України та інших органах військового управління.

У результаті роботи зазначених груп відновлено велику кількість одиниць автомобільної та бронетанкової техніки; артилерійських систем; освоєно станції контрбатареїної боротьби іноземного виробництва та забезпечено їх сумісність із засобами артилерійської розвідки; управління і зв'язку для виконання завдань в зоні АТО; підготовлено персонал з обслуговування автоматизованих звукометричних комплексів; апробовано в бойових умовах застосування новітніх протитанкових ракетних комплексів вітчизняного виробництва "Стугна-П"; а також багато інших заходів; завдяки проведенню яких було суттєво підвищено боєготовність складових Сектору безпеки і оборони держави.

Крім того; складом зазначених груп підготовлено сотні інформаційних бюлетенів; інформаційних продуктів для електронних та друкованих засобів масової інформації; пам'ятки для командирів та особового складу військових частин; підрозділів загальним тиражем понад 1500 примірників. Колективами науково-педагогічних і наукових працівників ВВНЗ були розроблені бібліотечки випускників; які традиційно з 2014 року вручаються курсантам перед випуском.

Своїм бойовим досвідом отримали змогу поділитись військовослужбовці; які вступили до ВВНЗ під час проходження служби в зоні АТО. Це дозволило викладачам під час занять застосовувати нові способи викладення навчального матеріалу; що ґрунтується на повідомленнях курсантів; слухачів – учасників АТО; з обговоренням реальних бойових епізодів.

За час проведення операції статус учасника бойових дій отримали понад 1000 слухачів; курсантів; докторантів та ад'юнктів; включаючи тих; хто пройшов військову практику в районах виконання бойових завдань; та тих; хто вступив до ВВНЗ після повернення із зони АТО [4; 5].

Однією з ефективних форм підготовки фахівців є залучення курсантів старших курсів; які набули досвіду виконання завдань в зоні АТО; до проведення навчальних занять в якості інструкторів.

Згідно з планами військового стажування курсанти та офіцери ВВНЗ залучались до виконання завдань в інтересах АТО. Зокрема; курсанти 3 та 4 курсів Військової академії (м. Одеса) на базі однієї з військових частин у м. Чугуєві разом зі своїми викладачами надавали допомогу зі спорядження вантажів для десантування парашутним способом в зоні АТО; проходили ремонтну практику в містах Краматорськ та Артемівськ Донецької області. Також особовий склад академії відряджався для перевезення боєприпасів до

військових частин; які виконують завдання в зоні АТО; евакуації пошкодженої техніки до ремонтних підрозділів; охорони штабу АТО та інших завдань щодо протидії диверсіям та терористичним актам на важливих об'єктах.

Крім того; з метою набуття та вдосконалення практичних навичок у виконанні обов'язків за призначенням понад 350 курсантів старших курсів та 40 осіб з числа постійного складу ВВНЗ були залучені до забезпечення заходів бойового злагодження військових частин (підрозділів); що відмобілізувалися та відновлювали боєздатність; як проведення військового стажування та практики.

Вже стало традицією; коли військові університети; академії; інститути підтримують тісні контакти зі своїми випускниками; які діляться досвідом служби в зоні АТО. Такий зв'язок є надзвичайно корисним; оскільки саме випускники ВВНЗ є індикатором; який вказує на необхідність проведення тих чи інших змін в навчальному процесі.

Важливим джерелом отримання бойового досвіду стали науково-практичні конференції та семінари; які проводились у ВВНЗ з метою обговорення та вирішення проблемних питань застосування військ (сил) в АТО за участю представників органів військового управління; командирів військових частин і підрозділів. За час проведення АТО було проведено десятки зазначених заходів; результати яких безпосередньо впроваджуються в роботу структурних підрозділів Міністерства оборони України; Генерального штабу Збройних Сил України та інших органів військового управління усіх рівнів; зокрема:

на базі Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського проведено конференції: “Актуальні питання модернізації системи мобілізаційної підготовки держави” – 15.05.2014; “Проблеми морально-психологічного забезпечення участі особового складу Збройних Сил України в АТО та соціального захисту учасників бойових дій” – 03.07. 2014; “Проблемні питання підготовки військових фахівців в сучасних умовах та шляхи їх вирішення з урахуванням досвіду застосування Збройних Сил України в АТО” – 09.10.2014; “Проблеми реформування системи національної безпеки та оборони та шляхи їх вирішення” – 05.03.2015; “Уроки застосування військ (сил) Збройних Сил України в АТО на сході України” – 27.10.2015;

на базі Національної академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного проведено конференції: “Проблемні питання бойового застосування підрозділів РВіА Сухопутних військ за досвідом АТО” – 17-18.12.2014; “Перспективи розвитку озброєння та військової техніки Сухопутних” – 13-14.05.2015; “Удосконалення системи військової освіти фахівців Сухопутних військ тактичного рівня” – 13-14.11.2015;

на базі Військової академії (м. Одеса) проведено конференції: “Спільні дії військових формувань держави: проблеми та перспективи” – 10-11.09.2014; “Основні напрямки впровадження в навчальний процес академії досвіду застосування ЗС України в АТО” – 24.12.2014;

на базі Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба проведено конференції: “Новітні технології – для захисту по вітряного простору” – 8-9.04.2015; “Напрями та заходи з реформування системи військової освіти та підготовки кадрів для Збройних Сил України з урахуванням досвіду АТО” – 26.02.2016;

на базі Військового інституту телекомунікацій та інформатизації проведено конференції: “Застосування підрозділів; комплексів (засобів) зв’язку та автоматизації Збройних Сил України за досвідом АТО; шляхи вдосконалення підготовки фахівців зв’язку” – 26.12.2014; “Узагальнення досвіду АТО; проблемні питання зі зв’язку” – 07-08.04. 2015;

на базі Житомирського військового інституту імені С.П.Корольова проведено конференцію “Проблеми та напрями вдосконалення підготовки військових фахівців з урахуванням досвіду АТО у східних областях України” – 21.05.2015.

На основі отриманих з різних джерел відомостей стосовно застосування військ (сил) Збройних Сил України в АТО протягом 2014 – 2015 років усіма ВВНЗ повністю оновлено зміст навчання шляхом внесення змін до навчальних планів і програм. Науково-педагогічними працівниками переопрацьовано значний обсяг навчально-методичних матеріалів – лекцій; семінарських; групових; практичних занять; командно-штабних навчань; тренувань; тематику дипломних та магістерських робіт випускників з урахуванням досвіду застосування військових частин; підрозділів в АТО. При цьому відповідно до методичних рекомендацій Департаменту військової освіти та науки Міністерства оборони України до ВВНЗ навчальний час на практичну підготовку курсантів збільшено у середньому з 15 % до 23 % загального бюджету часу.

На підставі рекомендацій замовників на підготовку військових фахівців; у ВВНЗ розроблено понад 200 навчальних посібників; пам’яток; методичних рекомендацій; порадників; інших інформаційно-аналітичних матеріалів за відповідними напрямами діяльності для випускників ВВНЗ та військовослужбовців; які виконують службові обов’язки за відповідними посадами в зоні АТО.

Зазначені документи впроваджуються в начальний процес; використовуються курсантами; слухачами під час проведення навчальних занять; надаються замовникам на підготовку військових фахівців та надсилаються для використання відповідним зацікавленим військовим структурам; у тому числі в зоні АТО.

В цілому усіма ВВНЗ внесені зміни; у тому числі з питань покращення морально-психологічних і лідерських якостей випускників; у понад 180 програм навчальних дисциплін; основними з яких є військова психологія; організація морально-психологічного забезпечення підрозділів (військ; сил); психологія кризових та посттравматичних ситуацій в умовах бойових дій; управління діями та тактика підрозділів за родами військ; стрілецька зброя та вогнева підготовка; організація зв’язку; маскування підрозділів родів військ; основи РХБ захисту; бойове застосування військ (сил); психологія тероризму; інформаційно-психологічна боротьба у воєнній сфері; організація психологічної роботи в умовах бойових дій при проведенні АТО тощо.

Висновок. Постійна і планомірна робота усіх ВВНЗ у взаємодії з органами військового управління; яка проводиться з метою отримання; узагальнення та впровадження в навчально-виховний процес досвіду АТО; відіграє особливо важливу роль у підготовці майбутніх військових фахівців; забезпечує

оволодіння випускниками ВВНЗ професійними практичними знаннями; уміннями та навичками щодо виконання службово-бойових завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України від 25 вересня 2015 року № 555/2015 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року “Про нову редакцію Воєнної доктрини України”.
2. Біла книга 2014 “Збройні Сили України” – К.: – Міністерство оборони України; – 2015.
3. Акценти розставляє АТО. /“Офіцер України” № 4 (50); 2015; Журнал Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного; – С. 8.
4. <http://army.unian.ua/960419-kursanti-pid-chas-stajuvannya-v-ato-otrimali-nagorodi.html>.
5. http://zhitomir.today/news/society/zhitomirski_kursanti_otrimali_nagorodi_za_uchast_v_ato-id12007.html.

С.Б. Роговенко; кандидат военных наук; доцент
Департамент военного образования и науки
Министерства обороны Украины;
Н.Ф. Полторак; кандидат военных наук; доцент
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского

ВНЕДРЕНИЕ В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС ВЫСШИХ ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ОПЫТА ПРИМЕНЕНИЯ ВОЙСК (СИЛ) ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ В АНТИТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ ОПЕРАЦИИ

Статья посвящена актуальной проблеме необходимости внедрения в учебно-воспитательный процесс высших военных учебных заведений опыта применения войск (сил) Вооруженных Сил Украины в антитеррористической операции на Востоке страны.

Ключевые слова: опыт антитеррористической операции; военные специалисты; информационно-справочные материалы; практический опыт; источники получения материала.

S.B. Rohovenko; candidate of Military Sciences;
docent
Department of Military Education and Science
Ministry of Defense of Ukraine;
M.F. Poltorak; candidate of Military Sciences;
docent
National University of Defense of Ukraine; named
after Ivan Chernyakhovsky

IMPLEMENTATION IN EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER MILITARY SCHOOL THE EXPERIENCE OF USE OF TROOPS (FORCES) OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN THE ANTITERRORIST OPERATION

This article is devoted to the actual problem on the need for implementation in the educational process of higher military school the experience of use of troops (forces) of the Armed Forces of Ukraine in the antiterrorist operation in the East of the state.

Keywords: experience the anti-terrorist operation; military experts; information and background material; practical experience; source of material.